

Parafrázy, ktoré až do n-tej úrovne genézy šli spoločnou cestou, tvoria spoločnú rodinu n tého stupňa. Napríklad transfigurácie tvoria rodinu takých parafráz, ktoré až do druhej genetickej úrovne majú spoločný pôvod a / tretej úrovne pokračovali rozličnou voľbou parametrov. Majú teda totožný obsah, ale nemusia mať rovnakú sémantickú perspektívu. Vetné transformácie a transpozície tvoria v tejto hierarchii špeciálnu podskupinu. Je to rodina parafráz piateho stupňa. Tieto sa líšia gramatickou formou, no zhodujú významom.

Uvedené rodiny zároveň zodpovedajú hierarchickej typológii parafrázovacích prostriedkov, ktorú sme získali ako výsledok spomínaného psycholinguistickeho experimentu (Páleš, 1993a).

Parafrazovač môže vytvoriť jednu parafrázu na želanie – podľa zvolených parametrov – alebo kaskadovite generovať celé rodiny parafráz, pričom variabilné parametre sám cyklicky obmieňa.

### Kaskádové generovanie parafráz

Pri **selekcii** sa zo sémantickej siete vybera podmnožina tých hrán a vrcholov, o ktorých sme sa rozhodli hovoriť. Zvoliť môžeme všetky entity a vzťahy, ktoré sa príbehu zučastňujú, resp. vybrať iba tie, ktoré pokladáme za dôležité / hladiska komunikačného zameru.

Napríklad *Anička dostala darček* a *Kamen žiaril* by boli **transselekcie** obsahu v sieti (1).

Počas **mutácie** je parafrazovaču dovolené zmeniť obsah frázy, avšak iba v rozsahu elementárnych komponentov významu (pozri Páleš 1993a alebo c). Jeden alebo viac komponentov významu možno v sieti vynechať, pripojiť či zmeniť. Vznikajú tým transmutované parafrázy.

Medzi **transmutácie** patria synonymizácia (*priehľadny* → *priezračny*), antonymizácia (*drahy* → *lacny*), magnonymizácia (*biely* → *snehobiely* *prší* → *leje*), minorizácia (*sladky* → *sladkasty* *nasladlý*), deminutivizácia (*knih* → *knížočka*), feminizácia (*herec* → *herečka*), pluralizácia (*človek* → *ľudia*), kolektivizácia (*list* → *listie*), negativizácia (*farebný* → *bezfarebný*, *býť* → *nebyť*), aspektivizácia (*robiť* → *urobiť*), frekventivizácia (*chodiť* → *chodievať*), disperzia (*letieť* → *lietať*), dynamizácia (*je čierny* → *černie sa*), abstrakcia (*ruža* → *kvet*) a mnohé ďalšie.

V štádiu **figurácie** sa utvárajú základné sémantické figúry. **Transfigurované vety** sa líšia významovým stvárnením rovnakého obsahu. Zastupujú dve rozličné sémantické perspektívy / akých sa hovoriaci pozera na jeden a ten istý fakt. *Listy stromu opadávajú* → *Listnatý strom opadáva* → *Listie pada zo stromu*, *Paganini uchvatil obecenstvo krásnou hrou na husle* → *Paganiniho hra na husle uchvatila obecenstvo svojou krásou* → *Krásu*

*Paganiniho hry uchvatila obecenstvo* → *Paganiniho husle uchvatili obecenstvo*

Typickými predstaviteľmi transfigurácií sú perspektivizácia (*Pekar vysypal muku* → *Pekárovi sa vysypala múka*) a konverzia (*Farby tvoria spektrum* → *Spektrum sa skladá z farieb*).

Pri **dominácii** sa veta štrukturuje vertikálne. **Transdominované** parafrázy sa líšia voľbou centrálného vetného člena. Lubovolný vrchol siete možno zvoliť za centrálny člen budúcej vety. Zvyšné členy sa mu potom syntakticky podriadia. *prísny otec* → *prísnosť otca*, *siedmi trpaslíci* → *sedmica trpaslíkov*, *splynely koks* → *koksový plyn*, *Jano vidí dievča čítajúce knihu* → *Janom videné dievča číta knihu*.

Až počas **formácie** sa amorfné slovné korene konštituuju do niektorého zo slovných druhov a významy prijímajú konkrétne gramatické formy. Sémantické pády sa zobrazia na niektorý z gramatických padov. **Transformované** parafrázy (tu v úzkom zmysle slova) sú rozličné formy vyjadrenia toho istého významu.

Najbežnejšími syntaktickými transformáciami sú pasivizácia (*Katalyzátor urychľuje reakciu* → *Reakcia je urychľovaná katalyzátorom*), tranzitivizácia (*prichádza a spieva* → *prichádza spievajúc*), infinitivizácia (*Pridem aby som sa pozrel* → *Pridem sa pozrieť*), participalizácia (*Jano vidí dievča Dievča číta knihu* → *Jano vidí dievča čítajúce knihu*), komplementizácia (*Sestra sa vrátila domov* / *Sestra je tichá* → *Sestra sa vrátila domov tichá*), apozícia (*Nitra je rieka* / *Nitra je modrá* → *Rieka Nitra je modrá*), subordinácia (*učiteľ rozpráva* → *učiteľ, ktorý rozpráva*), koordinácia, adordinácia.

Druhú veľkú skupinu tvoria kondenzačne transformácie. Medzi ne patria ľavá a pravá nominalizácia (*Ján prišiel* → *Jánov príchod* → *príchod Jána*), derivácia (*putujúci muž* → *putník*, *miesto pre zvon* → *zvonica*, *veľmi zlato* → *zlatučky*, *prestať fajčiť* → *dofajčiť*), kompozícia (*so zlatými krídlami* → *zlatokrídly*, *muž, ktorý odlieva zvony* → *zvonolejec*), juxtapozícia, abreviácia, akronymizácia a ďalšie.

**Fokácia** utvára vetu horizontálne. **Transfokované** parafrázy sa líšia slovosledom a aktuálnym členením. Aktanty sa môžu pohybovať z rematickej do tematickej časti a naopak. *Janko nedaroval Marienke kvety* → *Janko nedaroval kvety Marienke* → *Marienke nedaroval kvety Janko*.

**Intonácia** mení zvukové stvarenie vety. Dôraz na jednotlivé slová alebo časti slov je vyznačený kurzívou. *Jano prišiel* → *Jano prišiel*

### Analógia s metalúrgiou

Proces premeny obsahu na formu sa podobá odlietaniu, kutiu a opracovávanu kovov.